

Marta SANIEWSKA

Uniwersytet Warszawski

Стилістична різнорідність текстів у процесі вивчення української мови як іноземної

Метою цієї статті аналіз текстових матеріалів, з якими працюють викладачі української мови як іноземної в Польщі. Продемонстровані принципи роботи з текстами, визначений їхній добір. Крім того, вказано на підручники, що можуть бути рекомендовані для вивчення української мови у Польщі.

Основне завдання статті, окрім опису текстів з урахуванням стилістичної різнорідності, - продемонструвати різні способи збагачення заняття, а також описати можливості, які дають всі доступні засоби: книги, преса, фільми та Інтернет.

Сьогодні методично невиправдано працювати із застарілими, нецікавими, далекими від життя та сучасності текстами, навіть якщо вони кодифіковані. З іншого боку, потрібно звертати увагу на стиль, правильність і лексику текстів, щоб навчати літературної мови в її стилістичній різноманітності і багатстві.

Саме тому в пропонованій статті ставимо за мету проаналізувати стилістичну різнорідність текстів у вивченні української мови як іноземної. На основі аналізу підручників та власного досвіду, здобутого передусім під час роботи зі студентами Варшавського університету, коротко охарактеризуємо тексти на різних рівнях, наводячи основні „вимоги” до них. Звернемо також увагу, коли і за яких умов можна відмовитися від стилістичної адаптації текстів.

Значення досліджень з методики навчання іноземних мов у сучасному багатокультурному світі безсумнівне. Адже завдяки знанню мови люди можуть спілкуватися і розуміти один одного, пізнавати свої культури, традиції тощо. Тому необхідно творити нові підручники та програми для навчання іноземних мов, враховуючи зміни у сучасному світі, розвиток технологій, а також очікування людей, які хочуть вчитися за сучасними методиками. Не слід забувати, що не все, що сучасній молоді здається цікавим, можна використати як засіб для навчання. Тому важливою видається розробка критеріїв добору текстів для

практичних занять. Проблема стилістичної різноманітності текстів для навчання, а також способів використання цих текстів є особливо актуальною. Запропонований аналіз може допомогти авторам підручників, викладачам у більш ефективному доборі матеріалів і більш вдалому проведенні занять. Всі пропозиції, що тут описані, були апробовані під час праці зі студентами. Запропонована тема видається цікавою й актуальною, оскільки постійно потрібно працювати над методикою навчання мови¹, з урахуванням змін у світі, новітніх технологій та можливостей, бажань і потреб студентів.

Методика вивчення іноземних мов розвивається в усій Європі. Періодично публікуються нові статті, дисертації, матеріали, присвячені саме цієї темі. При чому слід зауважити, що серед європейських мов навчання українській як іноземної присвячено порівняно небагато праць, не існує стільки підручників, як наприклад, до англійської або німецької. Тому можна сказати, що методика викладання української мови як іноземної – це молода наука, в якій потрібно ще багато зробити.

Останнім часом можна помітити збільшення кількості досліджень і праць з цієї проблематики. Зокрема в Україні видаються книги, публікуються статті, тут можна назвати дослідження, описані у публікаціях у науковому журналі „Теорія і практика викладання української мови як іноземної” та інших. Однак до цього часу не було наукових праць, присвячених стилістичній характеристиці текстів, з якими працюють викладачі.

Молоді люди сподіваються на позитивні зміни в Україні, хочуть спостерігати за подіями, цікавляться суспільно-політичними процесами в цій країні. Тому українська мова стає для них дедалі цікавішою. Адже для багатьох це знаряддя, за допомогою якого вони зможуть дізнатися і зрозуміти, що відбувається у Східній Європі, а також знайти перспективну роботу.

Можна помітити, зокрема у Польщі, що чимало осіб хоче вивчити мову заради можливості спілкуватися з українцями, читати пресу, користуватися іншими ЗМІ. Серед них є студенти філологічних факультетів, але також учасники мовних курсів. З огляду на те, що багато українців проживає за кордоном, виникла потреба в уроках мови і культури для їхніх дітей. Отже постає багато суботніх шкіл, додаткових курсів². Все це спричиняє потребу в матеріалах для навчання української мови на різних рівнях.

За останні роки значною мірою збільшилася кількість підручників для вивчення української мови для іноземців. Вони видаються як в Україні, так і за кордоном і охоплюють різні рівні та спеціальності. Як приклад варто навести: *Z ukraińskim na Ty* ч. 1 і 2, *Z ukraińskim na Ty. Język prawa*, підготовлені

¹ Пор. Н. К о м о р о в с к а, *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa 2002; *Teoria i практика викладання української мови як іноземної: Збірник наукових праць*, Львів 2010-2015.

² Більше про навчання української мови в Польщі див.: S. R o m a n i u k, M. S a n i e w s k a, *Rzadko nauczany język sąsiada* [в:] „Języki obce w szkole” nr 2014/04, с. 43–48.

на кафедрі україністики Варшавського університету, *Польща – Україна. Діалог культур* – доказ співпраці Варшавського, Українського католицького університету та Львівського національного університету ім. І. Франка, *Крок*, ч. 1 і 2, *Мандрівка Україною*, видані Міжнародним інститутом освіти, культури і зв'язків з діаспорою, *Українська мова для іноземців. Модульний курс* Львівського національного університету ім. І. Франка³.

Однак, незважаючи на викладене вище, викладачам весь час доводиться шукати нові методи й нові тексти для навчання мови, якою можна описати сучасний світ і його явища, а також, а може перш за все, зацікавити студентів.

У процесі вивчення мови на основному рівні (A1, A2) тексти грають подвійну роль. З одного боку, мають допомогти навчити читати, ознайомити з основною лексикою, необхідною в таких ситуаціях повсякденного життя, як знайомство, покупки, подорож тощо. З іншого, - мають показати своєрідність мови, навчити правильної вимови, наголошування, ввести у культуру, зацікавити країною, про яку студенти часто знають небагато.

Тому серед текстів для практичних занять можна вирізнити два основні типи. Перший – це адаптовані тексти, які імітують живе мовлення. Це перш за все короткі діалоги, іноді монологи побутового характеру. Як правило, це короткі речення з основною лексикою і простими граматичними конструкціями. Вони допомагають ознайомитися з основами мови, вивчити базову лексику і граматику. Завдяки тому студент, який поїде в Україну, наприклад, на екскурсію, зможе познайомитися з новими людьми, зробити покупки, забронювати номер у готелі. Важливо, щоб ці тексти не були „перевантажені” граматиною. Студент має засвоїти типові синтаксичні конструкції, структури простих речень.

Тексти для навчання мають нагадувати живе спілкування, однак слід пам'ятати, щоб в них не було розмовних чи просторічних елементів. Звичайно, важко описати ситуацію чи створити діалог, користуючись виключно базовою лексикою та основними синтаксичними структурами. Потрібно, щоб студенти могли швидко зрозуміти тексти, запам'ятати їх, а в майбутньому використати у спілкуванні.

Крім текстів, які мають навчити комунікації в конкретних ситуаціях, на початковому рівні ми часто використовуємо дитячу літературу. Це перш за

³ О. Антонів, Л. Паучок, *Українська мова для іноземців. Модульний курс*, Київ 2012; І. Ключковська, О. Палінська, О. Пташник, О. Туркевич, Б. Сиванич, Г. Шміло, *Мандрівка Україною. Підручник*, Львів 2012.; О. Палінська, *Крок 2. Українська мова як іноземна*, Львів 2014; О. Палінська, О. Туркевич О., *Крок 1. Українська мова як іноземна*, Львів 2011; О. Antoni w, S. Romaniuk, O. Synszak, *Polska – Ukraina. Dialog kultur*, Warszawa 2014; S. Deluga, U. Drobiszewska, I. Kononenko, I. Mytnik, S. Romaniuk, M. Saniewska, E. Wasia k, M. Zambrzycka, *Z ukraińskim na Ty. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego. Poziom średniozaawansowany*, cz. 1, Warszawa 2013; S. Deluga, M. Jeż, I. Kononenko, I. Mytnik, S. Romaniuk, A. Samadova, M. Saniewska, E. Wasia k, *Z ukraińskim na Ty. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego. Poziom średniozaawansowany*, cz. 2, Warszawa, 2014; O. Borys, M. Jeż, I. Mytnik, *Z ukraińskim na Ty. Język prawa*, Warszawa 2016.

все вірші (наприклад, „Їжачок” П.Воронька, „Півник” Л.Куліш-Зінькова), скоромовки, літературні та народні казки („Лис Микита” І.Франка, „Рукавичка”, «Коза-дереза»)⁴. Працюючи з ними, приділяємо увагу вимові, наголосові. З лексикою ознайомлюємо студентів настільки, щоб вони розуміли, про що йдеться в текстах. Добре, якщо маємо аудіозаписи скоромовок, віршів, казок. Це допомагає краще вивчити «мелодію» мови – вимову та інтонацію. Самостійна домашня робота студентів з текстами сприяє засвоєнню усного та письмового мовлення.

Важливими типами текстів на практичних заняттях з української мови є пісні. Як правило, студенти сприймають ці тексти із зацікавленням. Для багатьох це перша нагода дізнатися про культуру, традиції чи сучасних творців. Завдяки пісням студенти краще запам'ятовують наголоси, вимову, цілі фрази тощо. Роботу з піснями варто починати з тих творів, які можуть бути студентам знайомі. Зокрема, пропонується для прослуховування та вивчення пісня „Ой чий то кінь стоїть”, що була виконана у популярному фільму Є.Гофмана «Вогнем і мечем». Студенти знайомляться із творами, які пов'язані з окремими святами чи подіями з життя людини (наприклад, днем народження), які вони зможуть заспівати під час неофіційних зустрічей із друзями з України. Для молодих людей такий елемент розваги дуже важливий, він може заохотити їх до праці над мовою. Оскільки в народних піснях іноді наявні діалектні чи застарілі форми, слід пам'ятати, щоб треба пояснити студентам, коли і як їх вживаємо. Добре також дізнатися більше про історію твору, щоб принагідно знайомити студентів з культурою та історією.

На вищому рівні (B1-B2) користуємося різноманітнішими текстами. У підручниках можна знайти недовгі адаптовані статті, реклами, уривки із книжок та зразки офіційно-ділових текстів - резюме, заява, записка тощо. При чому можна сказати, що викладач має диференційовано працювати з текстами в залежності від філологічного або нефілологічного профілю студентів. Для „нефілологів” важливим є вміння спілкуватися в різноманітних ситуаціях, тому на заняттях використовуємо більше текстів із повсякденного життя, більше уваги приділяємо комунікації, частіше працюємо з коротшими, функціональними матеріалами чи короткими статтями.

Майбутні філологи на рівні B1-B2 починають працювати з короткими уривками літературних творів. Переважно це популярна українська молодіжна література, а також якісні переклади таких відомих творів світової літератури, як „Малій Принц” А.де С.Екзюпері, „Пеппі Довгапанчоха” А.Ліндгрена, „Гаррі Поттер” Дж.К.Роулінг. Студенти, як правило, позитивно ставляться до того, що їм доводиться працювати з „дитячими” книгами, охоче читають не тільки те, що потрібно, а всю книжку, яка для них є поверненням до дитинства.

Довші тексти дозволяють поширити знання лексики, на їх основі можливо вивчати лексичні явища - синонімію, антонімію, а також пунктуацію, граматику,

⁴ www.ukrcenter.com, www.kotygoroshko.com.ua, [data dostepu: 05.07.15 r.]

стилістику. Вони також можуть бути основою для довгих усних розповідей студентів, які спочатку переказують зміст, а потім на його основі створюють власні тексти в усній або письмовій формі. Усна розповідь на підставі літературного твору, хоча й вимагає більше підготовки та часу, допомагає подолати бар'єр перед говорінням, а також сприяє підставам побудови зв'язного тексту. На рівні В-1 – В-2 намагаємося закріпити граматичні уміння та навички, щоб студенти могли спілкуватися в країномовному середовищі.

Вибираючи твір для роботи із студентами, необхідно врахувати якість та правильність тексту, орієнтуючись на кодифікований варіант мови. Звичайно, в тексті можуть бути елементи просторічного стилю, жаргону тощо. Їх варто відредагувати або обговорити зі студентами.

Навчаючи студентів української мови на цьому рівні, пропонуємо працювати також з публіцистичними текстами. Такий тип текстів сприяє не тільки розширенню лексики студентів, але й тому, що вони більше дізнаються про ситуацію в Україні, про проблеми, менталітет тощо. Це також можливість показати різні стилі й різниці між ними.

Найвищий рівень (С1-С2) – це час, коли можна працювати з майже незмінними текстами, перш за все зі статтями з преси, художніми текстами різного типу, але теж із промовами політиків, офіційними документами, творами сучасних письменників⁵. На цьому рівні студенти користуються лексикою, що стосується найбільш серйозних тем (евтаназія, аборт, конфлікти, злочинність тощо). Викладач допомагає їм працювати над стилем (синонімія, антонімія, трансформація речень). Робота із сучасною літературою, в якій часто містяться ненормативні форми, лайливі слова, приклади суржику, показує внутрішні процеси у мові. Роль викладача – перш за все допомогти зрозуміти найскладніші тексти, помітити елементи стилю, заохотити самостійно творити власні тексти на основі прочитаних і висловлювати свої думки.

Окремим видом занять із практичної мови є семінар із перекладу. Ці заняття дають можливість працювати з текстами, для яких на практичних заняттях часто бракує часу. Це перш за все юридичні тексти – рішення судів, вирокі, договори. З їх допомогою студенти дізнаються більше про специфіку юридичної мови. Семінар – це також нагода ознайомити студентів із професійною та спеціальною лексикою, наприклад, з галузі медицини, математики, хімії, мистецтвознавства тощо. Заняття вимагають від студентів самостійної роботи з текстами.

Методика навчання іноземних мов весь час розвивається. Збільшується доступність різноманітних текстів. Сьогодні викладачі можуть вибирати те, що вважають за найкраще і найбільш ефективне. Тим не менш, на кожному рівні слід враховувати можливості студентів. Запропонована стаття, звичайно, не вичерпує теми, оскільки стиль текстів для навчання можна досліджувати під різними кутами. Добір мовного матеріалу, методи роботи з ним є перспек-

⁵ Пор. О. А н т о н і в, С. Р о м а н і у к, О. С ы н ц а к, *op.cit.*

тивним напрямком методики навчання української мови як іноземної у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

- Антонів О., Паучок Л., *Українська мова для іноземців. Модульний курс*, Київ 2012.
 Ключковська І., Палінська О., Пташник О., Туркевич О., Сиванич Б., Шміло Г., *Мандрівка Україною. Підручник*, Львів 2012.
 Палінська О., *Крок 2. Українська мова як іноземна*, Львів 2014.
 Палінська О., Туркевич О., *Крок 1. Українська мова як іноземна*, Львів 2011.
Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Збірник наукових праць, Львів 2010-2015.
- Antoniw O., Romaniuk S., Synczak O., *Polska – Ukraina. Dialog kultur*, Warszawa 2014.
 Borys O., Jeż M., Mytnik I., *Z ukraińskim na Ty. Język prawa*, Warszawa 2016.
 Delura S., Drobiszewska U., Kononenko I., Mytnik I., Romaniuk S., Saniewska M., Wasiak E., Zambrzycka M., *Z ukraińskim na Ty. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego. Poziom średniozaawansowany, cz. 1*, Warszawa 2013.
 Delura S., Jeż M., Kononenko I., Mytnik I., Romaniuk S., Samadowa A., Saniewska M., Wasiak E., *Z ukraińskim na Ty. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego. Poziom średniozaawansowany, cz. 2*, Warszawa, 2014.
 Komorowska H., *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa 2002.
 Romaniuk S., Saniewska M., *Rzadko nauczany język sąsiada* [w:] „Języki obce w szkole”, nr 2014/04, Warszawa 2014, s. 43–47.
www.kotygoroshko.com.ua
www.ukrcenter.com

STYLISTIC VARIETY OF TEXTS IN PROCESS OF LEARNING UKRAINIAN LANGUAGE AS FOREIGN LANGUAGE

The aim of this paper is to show the stylistic differentiation of texts in teaching Ukrainian as a foreign language. Basing on the texts from different student books, as well as those the author uses herself, the paper analyzes differences on each level trying to describe what should be in texts, what the teacher should modify and how to work with different types of materials.

The situation in Ukraine is the reason for a growing interest in this country and its language. This is the reason for the growing need for new students books, texts books and materials being interesting and modern which enable students to learn the language. Therefore, the author provide the readers with the suggestions how to prepare texts for foreign language students and how to work with the materials, such as articles, books, poems etc.

Key words: text, style, vocabulary, teaching, Ukrainian, language.